

Hz. Peygamber'in Hicretine Dair Bazı Mülâhazalar

Some Considerations Regarding the Migration of Prophet Muhammad

Ömer Cide

Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Ana Bilim Dalı
Assoc. Prof. Dr., Kilis 7 Aralık University, Faculty of Theology, Department of Sirah al-
Nabawiyah and Islamic History
Kilis / Turkey
omercide63@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4679-7161

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi / **Article Type:** Research Article
Geliş Tarihi: 30 Eylül 2020 / **Date Received:** 30 September 2020
Kabul Tarihi: 24 Kasım 2020 / **Date Accepted:** 24 November 2020
Yayın Tarihi: 1 Ocak 2021 / **Date Published:** 1 January 2021
Yayın Sezonu: Ocak 2021 / **Pub Date Season:** January 2021

Atıf: Cide, Ömer. "Hz. Peygamber'in Hicretine Dair Bazı Mülâhazalar". *Akademik Siyer Dergisi* 3 (Ocak 2021), 66-79.

Citation: Cide, Ömer. "Some Considerations Regarding the Migration of Prophet Muhammad". *Journal of Academic Sirah* 3 (January 2021), 66-79.
<https://doi.org/10.47169/samer.802611>

İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/samer> **e-mail:** akademiksiyerdergisi@ksu.edu.tr

Copyright © Published by KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
KSU Sirah Researches Application and Research Center
Kahramanmaraş 46100 Turkey

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Çalışmamızda Hz. Peygamber'in hicretine dair bir değerlendirme yapılmıştır. Hicret bütün yönleriyle ele alınmamış olup Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir'in Sevr Mağarası'na çıkışı, Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında yatması ve buna dair rivayetlerle sınırlı tutulmuştur. Ayrıca Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında yatmasına dair bazı rivayetlerin meydana getirdiği problemlere dikkat çekilmiştir. Hz. Ali'nin cesaret ve fedakârlığıyla ilişkilendirilen olayın Hz. Peygamber açısından meydana getirdiği sakıncalar ise rivayetlerde ve daha sonra yapılan nakillerde göz ardı edilmiştir. Çünkü bu durum Hz. Peygamber hakkında farklı zanların oluşmasına sebebiyet verebilir. Çalışmada olayla ilgili farklı rivayetler göz önünde bulundurularak doğru sonuca gidilmeye çalışılmıştır. Öncelikle, Hadis kitapları başta olmak üzere Tefsir ve Siyer kaynaklarında geçen rivayetler incelenmiştir. Sonraki aşamada ise yakın dönem müelliflerince yapılan değerlendirmeler de göz önünde bulundurularak sonuca gidilmeye çalışılmıştır. Olayın tanıklarından gelen rivayetler tercih sebebi olarak kabul edilmiştir. Olayın gerçekleşme biçimi de dikkate alınarak hangi rivayetin vakıya uygun olduğu tespit edilme çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Hicret, Hz. Muhammed, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali, Bürde.

Abstract

In our study, an evaluation has been made regarding the migration of Prophet Muhammad. Hijrah has not been dealt with in all aspects, but it has been limited with the migration of the Prophet Muhammad and Abu Bakr to the Cave of Thawr, Ali's sleeping in the bed of the Prophet, and the narrations about this case. Moreover, the problems caused by some narrations about Ali's sleeping in the bed of the Prophet are discussed. However, the inconveniences, in terms of the Prophet, caused by this event, which were associated with Ali's courage and sacrifice in the narrations and later reports, were ignored. Because, this situation may cause to different suspicions about the Prophet. In the study, it was tried to reach the correct conclusion by considering different narrations about the event. First of all, the issue was examined in the narrations which are in the sources of Tafsir and Sirah, especially in the Hadith books. In the next stage, it was tried to reach a conclusion by considering the evaluations made by the recent scholars. The narrations from the witnesses of the event were accepted as a reason for preference. Considering the way the event occurred, efforts were made to determine which narration is appropriate for the case.

Key words: Sirah, Migration, Prophet Muhammad, Abu Bakr, Ali, Burdah.

GİRİŞ

Hz. Muhammed, içinde doğmuş olduğu topluluğu uyarmak üzere 610 yılında peygamber olarak gönderilmiştir. Risaletinin ilk yıllarında tebliğini daha çok yeni dini kabul edeceğini düşündüğü kişilere yapmıştır. Yine de Kureyşlilerin Hz. Peygamber'in faaliyetlerinden habersiz olduğunu söylemek mümkün değildir.¹ Müslümanların sayılarının azlığı ve yeni dini seçen insanların sıkıntıya düşmelerinden endişe edildiği için yapılan faaliyetler gizlice yürütülmüştür.² Ancak İslam'ın en yakından başlayarak bütün insanlara ulaştırılması³ gerektiğinden Hz. Peygamber hem kabilesini İslamiyet'e davet etmek hem de Kureyş'in diğer boylarına karşı yakın akrabalarının desteğini sağlamak amacıyla bir ziyafet düzenlemiştir. Ebu Leheb, kendisini kınayarak davetin karşısında duracağını işaretini vermiş, Ebu Talib ise Müslüman olmamakla birlikte Hz. Muhammed'i koruyacağını beyan etmişti. Geriye kalan akrabalar ne lehte ne de aleyhte bir şey söylememişlerdi. Amcası Ebu Talib'in desteğini alan Hz. Peygamber, insanları Safa Tepesi'nin yanına toplamış ve onları yeni dine davet etmişti. Böylelikle Hz. Muhammed'in İslam dinini yayma konusundaki Kureyş ile mücadelesi görünür bir vaziyet almıştı.⁴

Hz. Muhammed'in, Kureyş'in tapmış olduğu putların anlamsızlığından söz etmesi onların sert tavır takınmasına sebep olmuştur.⁵ Çünkü Mekke'de hayatın bütün yönleri putperestliğe dayalı din eksenli bir yapıya sahipti. Kureyş, inançlarından dolayı saygı görmekte ve ekonomik çıkar elde etmekteydi.⁶ Kutsal olan Kâbe'nin burada bulunması onlar için siyasal üstünlük, ticari imtiyaz ve ekonomik kazanç sağlamaktaydı. Kureyş kervanları kendilerine tanınan imtiyaz sayesinde rahat bir şekilde ticaret yapabilmekteydi ki bu durum Kureyş Suresi'nde ifade edilmiştir.⁷ İncanın putperestliğe dayalı olduğu bölgede putların anlamsızlığından bahsetmek, kurulu olan düzenin ters yüz olması anlamına gelmekteydi.⁸ Bu bakımdan yeni dini benimseyenlerin sayısının artması müşriklere galebe çalma açısından oldukça riskli bir durum teşkil ediyordu. Müşrikler, Hz. Muhammed'in tebliğ etmiş olduğu yeni dinin yayılmaması hatta ortadan kalkması için ellerinden geleni yapıyorlardı. Önce onu ciddiye almamak ve alay etmek şeklinde başlayan karşı koyuş, sonraları fikir bazında tartışmayla devam etmiştir.⁹ Bu safhada sonuç alamayan müşrikler Hz. Peygamber'le anlaşma yolunu denediler. Önce amcası Ebu Talib'e gidip yeğenini vaz geçirmesi

¹ İzzet Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Mehmet Yolcu (İstanbul: Düşün Yay., 2012), 2/21.

² Şefaettin Severcan, *Hz. Muhammed İslam Daveti Mekke* (Ankara: Fecr Yay., 2019), 200.

³ "Önce en yakın akrabalarını uyar. Sana uyan müminlere merhamet kanadını indir. Onlara karşı mütevazı ve şefkatli ol. Sana karşı gelecek olurlarsa ben sizin yaptıklarınızdan uzağım de. Karşı konulmaz bir güce ve engin bir merhamete sahip olan Allah'a güven." Bk. eş-Şuarâ 26/214-217.

⁴ Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhü't-Taberî*, thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim (Mısır: Dârü'l-Meârif, t.y.), 2/321-322.

⁵ Muhammed b. Yesâr, *Sîretü İbn İshâk*, thk. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dârü'l-Fikriyye, 1978), 148.

⁶ Ebu'l-Velid Muhammed b. Abdullah b. Ahmed el-Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, thk. Rüşdi Salih Müslîh (Beyrut: Dârü'l-Endülüs, t.y.), 1/132.

⁷ Bk. el-Kureyş 106/1-4.

⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yay., 2012), 97.

⁹ Adem Apak, *Siyer-i Nebî* (İstanbul: Ensar Yay., 2018), 112.

için baskı yapmasını talep ettiler.¹⁰ Akabinde Hz. Muhammed'e bazı dünyevi tekliflerde bulundularsa¹¹ da istedikleri neticeyi alamadılar.

Gerek Hz. Peygamber gerekse İslam dinini seçen diğer insanlar türlü eziyetlere maruz kalmışlardı.¹² Eziyetler bazen tahammül sınırlarını zorlamaktaydı. Bütün bu sıkıntılara rağmen müşriklere fiziki anlamda karşılık verilmemişti. Birinci aşamada fiziksel ve psikolojik baskı gören Müslümanların bir kısmı Habeşistan'a hicret etmişlerdir.¹³ Ancak Mekke'de kalan Müslümanlar ve Hz. Muhammed için sıkıntılı dönem devam etti. O, kendisini ve Müslümanları himaye eder ve yurtlarını onlara açar umuduyla Taif'e gitmiş ancak şehrin ileri gelenleri bu teklifleri reddetmenin yanı sıra kötü bir şekilde karşılık vermişlerdir.¹⁴ Hz. Muhammed, Mekke'ye ancak Mut'im b. Adiyy'in emarıyla girebilmiştir.¹⁵ Nihayet istenilen netice Yesrib şehrinde Mekke'ye gelmiş olan Hazrec kabilesine mensup bazı kişilerin Müslüman olmasıyla elde edilmişti.¹⁶ Bir sonraki yıl gerçekleşen Akabe Biatı'na daha fazla sayıda insan iştirak etmişti. Bu biatte Medineliler, İslam'ın ahlaki ilkelerine uyacaklarına dair söz verdiler.¹⁷ Bununla beraber kendilerine İslamiyet'i anlatacak birisinin gönderilmesini talep ettiler. Talep doğrultusunda Yesrib'e giden Mus'ab b. Umeyr'in¹⁸ gayretleri sayesinde şehirde yeni dine girenlerin sayısı kayda değer şekilde artmıştı.¹⁹ Bir yıl sonra Mekke'ye gelip Akabe'de Hz. Muhammed'e biat edenler yurtlarını inananlara açma, Hz. Peygamber'i koruma ve düşmanlarına karşı durmaya söz vermişlerdir.²⁰ Bu gelişme üzerine Müslümanlar, Yesrib şehrine hicret etmeye başladılar.

Müslümanların Yesrib'e hicreti müşrikleri telaşlandırmıştı. Çünkü Yesrib'e giden Müslümanlar orada güçlenip kendileri için tehdit olma potansiyelini taşımaktaydılar. Hz. Peygamberin henüz hicret etmemiş olması müşrikler için fırsatın kaçmadığı anlamına geliyordu. Durumu değerlendirmek üzere Dârünnedve'de toplanan müşrikler uzun tartışmaların sonunda Hz. Muhammed'e suikast düzenleme kararı almışlardır. Plana göre her kabilede birer kişi seçilecek ve bu kişiler, onu öldürmek için birlikte hamle yapacaklardı. Haşimoğulları bütün kabilelerle savaşı göze alamayacağından diyete razı olmak zorunda kalacaktı.²¹ Böylece kendileri için yıllardır sorun teşkil eden Hz. Muhammed'den kurtulmuş olacaklardı. Alınan bu karardan sonra Hz. Muhammed için de hicret etmenin yolu açılmıştı.

¹⁰ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, 148.

¹¹ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, 207.

¹² İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, 239; Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyüb el-Himyerî, *Sîret-i İbn Hişâm*, thk. Mustafa Saka vd. (Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbâ'ati Mustafa el-Babî, 1995), 2/47.

¹³ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, 213.

¹⁴ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/48.

¹⁵ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer el-Vâkîdî, *Meğazi*, thk. Marsend Jons (Beirut: Dârü'l-'Alemlî, 1989), 1/110; İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/22.

¹⁶ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/55; Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/353; Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Bustî, *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbârü'l-hulefâ* (Beirut: Kütübü's-Sekafiyye, 1417), 1/103.

¹⁷ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/56; Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/355; İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbârü'l-hulefâ*, 1/106.

¹⁸ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/58.

¹⁹ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/59; İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbârü'l-hulefâ*, 1/121.

²⁰ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/63; Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/362.

²¹ Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/370-372.

Hız. Muhammed'i hicret etmeye sevk eden süreci kısaca vermeye çalıştık. Şimdi ise Hız. Ebu Bekir ve Hız. Ali'nin hicreti hakkındaki konuya geçebiliriz. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, Hız. Peygamber, hem Hız. Ebu Bekir hem de Hız. Ali'nin hicret etmelerini ertelemiştir.²² Hız. Ebu Bekir'in birkaç defa Hız. Muhammed'den hicret etmek için izin istediği ancak bu izni alamadığı net bir şekilde anlaşılmaktadır. Geciktirmenin sebebinin Resulullah'ın, Hız. Ebu Bekir'in kendisine yol arkadaşlığı yapmasını istemesi olduğu kaydedilmiştir. Hız. Ebu Bekir de kendisine hicret izninin verilmemesini bu şekilde yorumlamıştır. Söz konusu beklenti Hız. Ebu Bekir'in hicret için iki deve hazırlamasına vesile olmuştur.²³

Hız. Ali'nin hicretinin geciktirilmesinin sebebi ise Hız. Peygamberin yanında bulunan emanetleri sahiplerine iade etmektir.²⁴ Ancak hicret olayında Hız. Ali için daha çok işlenen tema onun Hız. Muhammed'in yatağında yatmasıdır. Bu meselenin ön plana çıkarılmasının üzerinde dikkatle durulması gerektiği kanaatine sahibiz. Hadisenin anlaşılması için öncelikle hicret olayında Hız. Ali ve Hız. Ebu Bekir'in dâhil olduğu kısımların iyi irdelenmesi gerekmektedir. Bunun da anlaşılması için konunun etraflıca değerlendirilmelidir.

1. SUİKAST KARARI VE SEVR MAĞARASI'NA ÇIKIŞ

Dârünnedve'de Hız. Peygamber'e suikast kararı alındıktan sonra kaynakların ekseriyetine göre karar bizzat Cebrail tarafından kendisine haber verilmiştir.²⁵ Ancak Hız. Peygamber'e suikast haberinin amcasının kızı Rukayka bint Sayfiy tarafından verildiğine dair de rivayet bulunmaktadır.²⁶ Hız. Muhammed kendisi hakkında alınan kararı öğrenince doğrudan Hız. Ebu Bekir'in evine gitti. Hız. Aişe'den nakledilen rivayete göre alışılmışın dışında bir zaman olan öğlen sıcağında gelmişti.²⁷ O, hicret kararını Hız. Ebu Bekir'e bildirmiş ve bunun üzerine yol hazırlıklarına başlamışlardı. Hız. Ali, Hız. Ebu Bekir ve Hız. Peygamber'in içerisinde yer aldığı hicretin bundan sonraki kısmıyla ilgili gelen üç farklı rivayetten bahsedilebilir.

Birinci rivayete göre Hız. Peygamber suikast haberini aldıktan sonra Hız. Ebu Bekir'in evine gitmiş ve oradan ayrılarak tekrar kendi evine dönmüştür. Ancak onun kendi evine gelişine dair açık bir ifadeye rastlayamadık. Rivayetlerin anlatımında böyle bir sonuca varılmaktadır. Gecenin karanlığı iyice bastırdıktan sonra Yasin suresinin ilk ayetlerini okuyarak suikast için bekleyenlerin arasından geçmiş ve üzerlerine toprak atmıştır. Burada bekleyen topluluk onun gidişinin farkına varamamıştır. Ancak başka bir müşrik, Hız. Muhammed'in gittiğini kendilerine söyleyince onun yatağının bulunduğu odaya dışarıdan bakmışlar ve içeride yatan birisinin olduğunu görünce de bu uyarıyı dikkate almamışlardır.²⁸ Ancak sabah karşlarına Hız. Ali çıkınca da çok şaşırılmış ve

²² İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/480.

²³ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/484; Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah es-Suheylî, *er-Ravdu'l-unuf fi şerhi es-sîreti'n-nebeviyye li-İbn Hişâm*, thk. Ömer Abdusselâm es-Sellâmî (Beirut: Dârü İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 2000), 4/122; İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbârü'l-hulefâ*, 1/127.

²⁴ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/485.

²⁵ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/482; Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/372.

²⁶ Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir 'Ata (Beirut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990), 8/41.

²⁷ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/484, Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/375.

²⁸ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/483.

hemen evin içini aramışlardır. Hz. Peygamber'i bulamayınca Hz. Ebu Bekir'in evine gitmiş, buradan da sonuç alamayınca onu aramaya koyulmuşlardır.²⁹

İkinci rivayete göre ise Hz. Peygamber suikast haberini duyunca Hz. Ali'ye Hz. Ebu Bekir'den bazı şeyleri tedarik etmesini istemiş ve kendisinin Sevr Mağarası'na gittiğini onun da oraya gelmesini söylemiştir. Hz. Peygamber'in evine gelen Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali ile karşılaşmış ve Hz. Peygamber'i sormuştu. Bunun üzerine o, Hz. Peygamber'in Sevr Mağarası'na gitmek üzere yola çıktığını ve kendisinden bazı şeyler talep ettiğini bildirmiştir. Talep edilen işler ise yolculuk için yol rehberi, binek ve yiyecek olarak sıralanmaktadır. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir yola çıkmış, Hz. Peygamber'e yaklaştığı sırada Hz. Peygamber onun müşriklerden biri olduğunu sanmış ve hızlanmıştır. Acele etmesinden dolayı ayağını bir taşa vurmuş ve yaralanmıştır. Durumun daha da kötüleşmemesi için Hz. Ebu Bekir kendisini tanıtmış ve beraber Sevr Mağarası'na çıkmışlardır.³⁰

Üçüncü rivayet olayın canlı tanığı olan Hz. Aişe'den gelen ve Buhari'nin Sahîh'inde geçen rivayettir. Hz. Peygamber kendisine yapılacak suikastı haber aldıktan sonra genelde Arapların kayıtle saati olan ve dışarının تنها olduğu öğlen vaktinde Hz. Ebu Bekir'in evine gelmiştir. Hz. Aişe bu durumu, "alışık olmadıkları bir saatte geldiler" demek suretiyle ifade etmiştir.³¹ Bu rivayete göre Hz. Peygamber evine tekrardan dönmemiş gece olunca evin arkasındaki küçük kapıdan çıkarak Sevr Mağarası'na gitmiştir.³²

Rivayetleri mevcut bilgiler çerçevesinde değerlendirmek gerekecektir. Hz. Peygamber'in Sevr Mağarası'na gitmek için kendi evinden çıktığını varsayarsak Hz. Ebu Bekir'in evine gittikten sonra oradan geri gelmiş olması gerekmektedir. Ancak ulaşabildiğimiz kaynaklarda Hz. Muhammed'in kendi evine döndüğüne dair bir bilgiye rastlayamadık. Hz. Ebu Bekir'in evine öğlen saatinde gittiğine dair bilgi mevcut olmakla birlikte döndüğüne ilişkin malumat bulunmamaktadır. Buna karşılık Hz. Muhammed'in evinden gece saatinde çıktığıyla ilgili rivayetler vardır. Söz konusu rivayetlerde öğle saati ile Hz. Peygamber'in akşam çıkışına kadar olan zaman dilimine dair de bilgiyle karşılaşmadık.

Konuyu anlamaya yarayacak verilerden bir tanesi Hz. Muhammed'in Hz. Ebu Bekir'in evine gittiği vakittir. Rivayetler Hz. Muhammed'in suikasttan haberdar olduktan sonra Hz. Ebu Bekir'in evine öğlen saatinde gittiğinde neredeyse ittifak hâindedir. Söz konusu saati seçmesinin iki nedeni olabilir. Birincisi, haberi o saatte aldığı için durumu Hz. Ebu Bekir'e bildirmek, diğeri ise Mekke'de öğlen saatleri hava sıcak olduğundan dolayı dışarıda fazla kimsenin olmadığı bir saati tercih ederek gizlice Hz. Ebu Bekir'in evine gitmektir. Dolayısıyla bu saatin tercih edilmesi dikkat çekmeden gitmek istediği yere selametle ulaşma amacına dönük olduğu kabul edilebilir. Nitekim

²⁹ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/487.

³⁰ Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/372. Bu rivayeti tercih edenler olmuştur. Bk. İhsan Arslan, "Hicret Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/65 (Ağustos 2019), 1305-1306.

³¹ Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/373; İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbâri'l-hulefâ*, 1/128; Ebû Saîd Abdulmelik b. Muhammed b. İbrahim el-Hargûşî, *Şerefü'l-Mustafa* (Mekke: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1424), 2/352.

³² Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, el-Câmi'u's-şâhîh, nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Babü'l-Menakibi'l-Ensar" (No:3905).

yüzünü peçe ile örterek gitmiş olması da bunu göstermektedir.³³ Bu durumda Hz. Muhammed'in kimseye görünmemesi beklenen davranış olsa gerektir. Hz. Ebu Bekir'in hanesinden kendi evine dönmesi ve oradan tekrar çıkması, görülmesi ihtimalini daha da artıracaktır. Bu hareketin alınan tedbirlere uygun olmadığı aşikârdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in suikastı boşa çıkarmak için almış olduğu bunca tedbir varken evine dönüp gecenin belli bir saatine kadar evinde kalması realiteye uymamaktadır.³⁴ Kanaatimiz, realiteye uygun olmayışı ve içinde barındırdığı tezatlar nedeniyle bu ihtimalin gerçekleşme olasılığının düşük olduğudur.

İkinci rivayetin de kendi içinde açmazları olduğu fark edilmektedir. Özellikle Hz. Peygamber'in Hz. Ebu Bekir'den yol azığı, rehber ve binek tedarik etmesini istemesi hicretin planlı yapıldığı kabulüne aykırı düşmektedir. Hz. Peygamber'in kendi hicretini geciktirmesi gelişi güzel bir mesele olmayıp bunun planlı bir hareket olduğu anlaşılmaktadır. Kendisi dışındaki inananların selamete gitmesini beklemiş, gidebilenlerin hicret etmelerinden sonra nihayet kendisi için de hicret şartlar olgunlaşmıştı. Dolayısıyla hicret hazırlıklarını son ana bırakması tedbire uygun değildir. Hicret için önceden hazırlık yaptığına dair çok sayıdaki rivayet de bunu göstermektedir. Ayrıca bu rivayette Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Peygamber'in evine gittiği nakledilmektedir. Evin kuşatılma ihtimaline karşın Hz. Ebu Bekir'in böyle bir girişimde bulunması da tedbire aykırıdır.

Bizim tercihimiz üçüncü rivayettir. Bizi bu tercihe sevk eden en büyük amil ise bu rivayette Hz. Aişe'nin bulunmasıdır.³⁵ Çünkü o, olayın canlı şahidi³⁶ ve aynı zaman da aktarıcısıdır. Tutarlı olması ve realiteye uygunluk arz etmesi de bu rivayeti tercih etmemize sebep olmuştur. Buna göre Hz. Peygamber suikast haberini alınca Mekke'de havanın sıcak olmasından dolayı dışarının sakin olduğu bir sırada yüzünü de örterek kimseye görünmeden Hz. Ebu Bekir'in evine gitmiştir.³⁷ Burada plan gözden geçirildikten sonra yol hazırlıkları yapılmış, havanın kararmasıyla birlikte Hz. Ebu Bekir'in evinin arkasında bulunan kapıdan Sevr Mağarası'na doğru hareket edilmiştir.

Hz. Ebu Bekir'in evinden çıkıp tekrar kendi evine gelmesi ve yine oradan da Hz. Ebu Bekir'in evine veya direkt Sevr Mağarası'na gitmesi müşrikler tarafından fark edilme ihtimalini artıracaktır. İnce hesaplarla yapılan bir hicret planına uymayan bu hareketin gerçekleşme olasılığının düşük olduğu kanaatindeyiz.

2. HZ. ALİ'NİN HZ. PEYGAMBER'İN YATAĞINDA YATMASI

Hz. Muhammed ile Hz. Ebu Bekir'in Sevr Mağarası'na gidiş biçimine dair tercihimizi yukarıda belirttik. Bu kanaat Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber'in yatağında yatması meselesinin bazı belirsizliklerini ortadan kaldırmış olmakla birlikte bazı noktaların izahata muhtaç olduğu da

³³ Ebû Bekir Abdürrezzak b. Hemmâm b. Nâf'i es-San'ânî, *el-Musannef*, thk. Habîburrahman el-A'zamî (Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, 1403), 5/384.

³⁴ Arslan, "Hicret Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım", 1305-1306.

³⁵ Severcan, *Hz. Muhammed İslam Daveti Mekke*, 459-460.

³⁶ Olayın canlı tanığı olan Hz. Ebû Bekir'e dayandırılan başka bir rivayet de bulunmaktadır. Azib'ten gelen bir rivayete göre o, Hz. Ebû Bekir'den hicretinden bahsetmesini istemiştir. Bera b. Azib tarafından Hz. Ebû Bekir'e dayandırılan rivayet çok sade bir anlatıma rivayet edilmiştir. Sevr Mağarası'nda bulunma ve Süreka'nın onlara yaklaşması ve Hz. Peygamber'e ikram edilmek üzere sağılan sütten bahsedilmektedir. Fazla detaya girmeyen bu rivayet olayı yaşayan birine dayandırılması açısından önemlidir. Ancak fazla bilgi içermemesi bakımından da olayı aydınlatmaya yardımcı olması oldukça sınırlı kalmaktadır.

³⁷ Abdürrezzak es-San'ânî, *el-Musannef*, 5/384.

ortadadır. Hz. Peygamber, Hz. Ali'den kendi yatağında yatmasını talep etmiş midir? Bu olayda Hz. Peygamber'in bürdesinin vurgulanmasının altında yatan bir neden var mıdır? Müşriklerin suikast düzenlemek için beklediği sahnelerin tasviri realiteye uygun mudur? Konunun anlaşılması, bu sorulara verilecek cevaplar çerçevesinde şekillenecektir.

Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında yattığına dair anlatıma göre gecenin üçte birlik süresi geçtikten sonra suikast düzenleyecek Kureyşliler evi gözetlemeye başlamışlardır.³⁸ Kendi yatağında Hz. Ali'yi yatıran Hz. Muhammed, Yasin Suresi'nden bazı ayetleri okumuş, eline aldığı toprağı suikast için bekleyenlerin üzerine atarak aralarından çıkıp gitmiştir. Bu arada Hz. Muhammed'in kapısında bekleyen topluluğı gören başka bir müşrik, "onlara niçin beklediklerini" sormuş, onlar, "Muhammed'i öldürmek için beklediklerini" söyleyince de bekledikleri şahsın çıkıp gittiğini ve üzerlerine toprak attığını bildirmiştir.³⁹ Suikast için bekleyenler üzerlerinin toprak olduğunu görmüş, evin içine bakarak "Hz. Muhammed'in yeşil bürdesini örterek yattığını" söylemişlerdir. Sabah olduğunda karşılarında Hz. Ali'yi gören topluluk şaşırmış, akşam kendilerini uyaran kişinin doğru söylediğini anlamışlardır. Hz. Ali'yi yakalayıp sorguya çeken müşrikler daha sonra onu serbest bırakmışlardır. Bu sahneyi iki ayrı olay olarak değerlendirmek gerekir. Hz. Peygamber'in Hz. Ebu Bekir'in evinden kendi hanesine tekrar dönmediğı ve yine hava karardıktan sonra buldukları evin arka tarafındaki küçük bir kapıdan çıkıp gittiklerini tercih ettiğimizi daha önce beyan ettik. Bu nedenle Hz. Peygamber'in Sevr Mağarası'na gitmek için gece kendi evinden çıktığına dair olan rivayetlere ihtiyatlı yaklaşmak gerekir.

Olayın diğer boyutu ise Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında yatması meselesidir. Bu durum Hz. Ali'nin fedakârlığını belirtmek için kullanılmaktadır.⁴⁰ Elbette ki başta Hz. Ali olmak üzere ashab, İslam dini uğruna ve Hz. Muhammed için türlü fedakârlıklarda bulunmaktan çekinmemiştir. Bu durum takdire şayandır. Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in evinde yatmış olması konusunda da şüphe yoktur. Ancak Hz. Ali'nin hicrete kadar olan süreçte Hz. Peygamber'in evinde kalıyor olması da ihtimal dâhilindedir. Amcası Ebu Talib'in geçim sıkıntısı yaşamasından dolayı çocuklarından Hz. Ali, Hz. Peygamber'in; Cafer ise amcası Abbas'ın evinde kalmaya başlamıştı.⁴¹ Hz. Peygamber'e vahiy gelmeye başladığı sırada o, yine Hz. Peygamber'in evinde kalmaktaydı. Hz. Ali'nin buradan ayrıldığına dair açık bir bilgiye rastlayamadık. Hatta Hz. Fatıma ile evlenecek olmasından dolayı Hz. Muhammed'in ayrı bir eve çıkmasını kendisinden talep etmesi, Medine'de bile bu evde kaldığı ihtimalini yükseltmektedir.⁴² Dolayısıyla hicret esnasında onun, Hz. Peygamber'in evinde kalma ihtimalinin bulunduğu ve bu sebepten dolayı da Hz. Ali'nin orada yatmasının normal bir durum olduğu düşünülebilir. Hz. Ali'nin hicrette geriye bırakılmasının nedeninin Hz. Peygamber'in yanında bulunan bazı emanetleri sahiplerine vermesi olduğu kaynaklarda belirtilir.⁴³ Şayet Hz. Peygamber, bu emanetleri sahiplerine kendisi iade etmiş olsaydı müşrikler onun hicret etmek istediğini anlayabilir ve tedbir alabilirlerdi. Emanetlerin

³⁸ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 2/483; Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/372.

³⁹ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/482-483; Taberî, *Târîhü't-Taberî*, 2/373.

⁴⁰ Ahmet Güzel, *Hz. Ali* (İstanbul: Beyan Yay., 2019), 22.

⁴¹ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/246.

⁴² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/230-231

⁴³ Suheyli, *er-Ravdu'l-unuf*, 4/133.

sahiplerine Hz. Peygamber'in hicretinden sonra verilmesi hikmetli bir davranıştır. Nitekim Hz. Ali bu görev için stratejik olarak geride bırakılmıştır. Belki de Hz. Peygamber'in müşrikleri şaşırtmak istemesinin izlerini burada aramak gerekir. Yoksa Hz. Peygamber, onu kendi yerine yatırmak için geriye bırakmış olması uzak bir ihtimal olarak görünmektedir. Çünkü Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi kendi yatağında yatırarak suikast düzenleyecekleri yanılması talep etmesi⁴⁴ kolay kabul edilecek bir durum değildir. Hz. Muhammed, kendi hicreti için çok sayıda önlem almışken Hz. Ali'ye, "sana zararları dokunmayacaktır" deyip onu kendi yatağında yatırması kafalarda soru işareti oluşturmaktadır. Bu rivayetlerin doğru kabul edilmesi durumunda "Resulullah'ın kendisini kurtarmak için Hz. Ali'yi feda ettiği" veya "riske attığı" şeklinde bir sonuç çıkacaktır. Bütün ashabının sağ salim Yesrib'e gitmesi için Mekke'de bekleyen ve herkesin salimen gittiğini gördükten sonra hicret eden Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'yi bu şekilde tehlikeye atması makul görünmemektedir. Kanaatimizce Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in evinde yatmış olması daha sonraki dönemlerde "onun yatağında yattı" şeklinde anlatılmaya ve yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu olayın anlaşılmasına yardımcı olacak bazı bilgilerin eksikliği işimizi zorlaştırmaktadır. Hicret gecesi Hz. Peygamber'in ailesine dair bilgilerin olmayışı veya çok sınırlı olması konunun aydınlatılması açısından büyük bir eksiklik. Sevde, Hz. Fatma ve Ümmü Gülsüm'ün o gece nerede kaldıklarına dair -ulaşamamış olmamız da mümkündür- bilgilerin olmayışı veya gündeme getirilmemesi dikkat çekicidir. Hz. Peygamber'in ailesinin o gece nerede kaldıklarına dair bilgi yoksa doğal olarak kendi evlerinde kalmışlardır. Sonuç olarak Hz. Ali, o gece evde yalnız değildi.

Bu minval üzere gelen rivayetlerin diğer bir açmazı ise Hz. Peygamber'in yatağında yatan Hz. Ali'nin rahat bir şekilde izlenebilmesidir. Karanlık bir gecede, karanlık bir odada yatan birini gözetlemek, evlerinde pencere bulunmayan bir mimaride bu eylemin gerçekleşmesi oldukça zordur.⁴⁵ Ancak rivayetlere bakıldığında evin içerisinde, yeşil bürdeye sarılarak yattığı vurgulu bir biçimde belirtilmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gerekçelerden dolayı konuyla ilgili rivayetlere ihtiyatlı yaklaşılmasını gerektiği kanaatindeyiz.

Bu rivayetin başka bir açmazı ise Hz. Peygamber Yasin Suresi'nin ilk ayetlerini okuyup müşriklerin arasında geçerken onların başına toprak serpmesi ve hiçbirinin bunun farkına varmamış olmasıdır. Ancak suikast için bekleyen adamların içerisinde bulunmayan başka bir müşrik Hz. Peygamber'in geçişini ve onların başına toz saçtığını görmüştür. Nitekim rivayete göre de Hz. Peygamber'i ihbar etmiştir. Diğerlerinden hiç birisi Hz. Peygamber'i görmezken neden sadece söz konusu kişi onu görüyor ve ihbar ediyor? Ve de gecenin karanlığında herkesin başına saçılan toprağı nasıl fark ediyor? Bu müşriğin Hz. Peygamber'i görmüş olması da tehlike arz etmiyor mu? Nitekim rivayete göre söz konusu kişi suikast için bekleyenlere haber vermiştir.⁴⁶

Her ne kadar bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'i öldürmek için müşriklerin onun yatmasını kolladıkları yazıyorsa da bu bilginin doğru olma ihtimali düşüktür. Çünkü evde kalanın Hz. Ali olduğu sabah anlaşılmıştır. Evlere girmeye engel kapının olmadığı göz önünde bulundurulduğunda Hz. Peygamber'in yattığını düşündükleri bir saatte saldırmış olmaları

⁴⁴ Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed es-Semerkindi, *Bahru'l-'ulum* (b.y.: y.y., t.y.), 2/58.

⁴⁵ Yaşar Demirkol, *İslam Öncesi Mekke* (Ankara: Ankara Okulu Yay., 2016), 88-89.

⁴⁶ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/483.

gerekmektedir. Ancak söz konusu saldırı gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla eve girip suikast düzenlemek yerine pusu kurup öldürülecek kişinin dışarı çıkmasını beklemişlerdir. Bu durumun Arapların hane içinde (en azından o günkü Mekke için söylenebilir) adam öldürmeyi hoş karşılamadıklarına bağlayanlar olmuştur.⁴⁷ Sabah evden çıkan Hz. Ali olduğunu gören müşrikler şaşırmış, evin içinde Hz. Peygamber'i aramaya koyulmuşlardır. Kısa bir şaşkınlığın sonunda soluğu Hz. Ebu Bekir'in evinde almışlardır. Buradan da netice alamayınca hemen Medine istikameti başta olmak üzere çeşitli yerlerde Hz. Peygamber'i aramaya başlamışlardır. Hz. Ali'yi de bir müddet alıkoyduktan sonra serbest bırakmışlardır.

Konunun diğer sorunsal alanı ise Hz. Peygamber'e suikastın düzenleneceği gün Cebrail'in gelip "yatağında yatmaması" telkininde bulunması meselesidir. Suikast düzenlenecek bir kişinin görünür veya sabit bir yerde durması kabul edilir bir durum değildir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in o gece yatağında yatmaması beklenen bir davranıştır. Ortalama bir insanın kolaylıkla ulaşacağı bir sonucun Melek tarafından kendisine bildirilmesinin izahının zor olacağı kanaatindeyiz. Bu eklemeyi ravînin veya tarihçinin yorumu olarak değerlendirmek daha isabetli görünmektedir. Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında yattığına dair rivayetlere Cebrail dâhil edilmek suretiyle bu emrin bizzat Allah tarafından verildiği iması yapılmaktadır.⁴⁸

Hz. Peygamber'in bizzat, "Benim şu hırkamın içinde yat" demiş olmasının da kuşkuya sebep olduğu söylenebilir.⁴⁹ Nitekim hırka (bürde) vasî olarak temsiliyetin tamamlayıcı unsuru görülmüştür.⁵⁰ Bunun amacının da hilafet meselesindeki tartışmalarda Hz. Ali'nin fazilet ve fedakârlığını ön plana çıkarmak ve onun üstünlüğünü kanıtlamak olabileceği muhtemeldir. Aksi durumda Hz. Peygamber, kendisine suikast düzenlemek istenmesine rağmen yatağında yatmaması gerektiğini bilmeyecek bir duruma düşürülmüş olacaktır.⁵¹ Bu çıkarımın hatalı olduğu ortadadır. Buradan hareketle Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında ve onun bürdesini örterek yatmasına dair olan anlatımlar bir amaca matuftur. Yatak vurgusuna Cebrail'in dâhil edilmesi bu işin Allah'ın muradı olduğu, Hz. Peygamber'in bürdesine sarılarak yatması da onun Hz. Muhammed'in vasisi olduğunu ispatlamaya dönük olduğunu akla getirmektedir. Bu durumda "Hilafet ilk olarak Hz. Ali'nin hakkıydı. Çünkü Hz. Muhammed'in vasisiydi" şeklinde bir sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Olayın bu şekilde aktarılmasındaki ana sebep ise zaman içerisinde siyasallaşan hilafet meselesi olsa gerektir. Hilafete sırasıyla Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali geçmiştir. Dört halifenin ortak yanlarından biri İslam dininin yayılmasında göstermiş oldukları fedakârlıktır.⁵² Her ne kadar Hz. Ali dördüncü sırada halife olmuşsa da ilk halifenin kendisi olması gerektiği baştan itibaren tartışılmıştır.⁵³ Yine üçüncü halifenin belirlenmesinde seçilecek adaydan birinin Hz.

⁴⁷ Mevlânâ Şiblî Nu'mânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev. Yusuf Karaca (İstanbul: İz Yay., 2005), 184.

⁴⁸ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/483.

⁴⁹ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm*, 1/483.

⁵⁰ Güngör Aksu, "Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'e Vekâleti", *İslam Tarihi Araştırmaları Dergisi* 3 (2018), 27.

⁵¹ İbn Hişâm, *Sîretü İbn Hişâm* 1/482; Taberî, *Târihü't-Taberî*, 2/372.

⁵² İlyas Akyüz, "Siyasal Meşruiyet Açısından Hz. Ebû Bekir'in İktidarı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/61 (2018), 219.

⁵³ Buhârî, "Bab-u Maradî'n-nebiyyi ve vefatihi" (no: 4447).

Ali olması onun sürekli konuyla alakadar ve beklenti içerisinde olduğunu akla getirmektedir.⁵⁴ Zaman içerisinde bu olayın siyasallaşması dört halife içinde kimin daha liyakat sahibi olduğu tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Daha sonra bir kısmı, Şia olarak adlandırılacak grup Hz. Ali'nin bu konudaki üstünlüklerini ve hilafetin onun hakkı olduğu yönünde teoriler üretmişlerdir. Buna karşılık hilafete geçişte gerçekleşmiş olan sıralamanın doğru olduğunu düşünenlerin sayısı da az değildir. Yine dört halifenin sıralamasının doğru olduğuna dair çok sayıda rivayetin varlığı bunu göstermektedir.⁵⁵ Hilafet konusundaki bu tartışmalar dört halife ile ilgili fazilet yarışının başlamasına sebebiyet vermiştir. Muhtemeldir ki, Hz. Ali'nin ilk halife olmasını savunanlar onun bu makamı hak eden ilk kişi olması gerektiğini göstermek açısından "Hz. Peygamber'in evinde yatmayı, yatağında yatmak" şeklinde nakletmek suretiyle Hz. Ali'nin daha faziletli olduğunu ortaya koymak istemiş olabilirler.

Buna neden ihtiyaç duyulduğu sorusuna gelince hilafet konusunda önceliğin Hz. Ali'ye ait olduğunu savunanlar onu Hz. Ebu Bekir ile kıyaslamışlardır. Hicret olayında Hz. Ebu Bekir'in fazileti ve Hz. Peygamber'in başına gelecek nafoş durum karşısında duymuş olduğu endişe bizzat Allah tarafından belirtilmiştir.⁵⁶ Bunda hiçbir şüphe de yoktur. Nitekim hilafete Hz. Ebu Bekir'in geçmesi gerektiği konusunda "mağara arkadaşlığı" dile getirilmiştir.⁵⁷ Buna karşılık Hz. Ali'nin hicretteki durumuna dair herhangi bir ayetin olmayışı, hilafete liyakati İslam dininin yayılmasındaki süreçte gösterilen fedakârlık ve çabaya bağlayan anlayışın Hz. Ali'nin fedakârlığına dair de bazı olayları öne çıkarması gerekecektir. Bundan ötürü Hz. Ali'nin emanetleri dağıtmak üzere evde kalmasını daha da süsleyerek Hz. Peygamber'in yatağında yattığı ve onun bürdesine sarıldığı şeklinde eklemeler yapılmış olmalıdır. Nitekim Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'den hangisinin daha önce Müslüman olduğuna dair rivayetleri de⁵⁸ bu şekilde değerlendirmek mümkündür.

SONUÇ

Hicretle ilgili bilgiler, farklı rivayetlerin muhtevasında parça parça bulunduğundan dolayı bu konuda kesin bir sonuca ulaşmak çoğu zaman oldukça zordur. Bunun yerine farklı rivayetler ışığında mantık çerçevesinde olayı anlamak gerekmektedir. Yaptığımız bu çalışmada da Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'nin hicretine dair şu sonuçlara varılabileceği kanaatindeyiz.

Hz. Peygamber suikast haberini aldıktan sonra Hz. Ebu Bekir'in evine gitmek için kimseye görünmemek amacıyla تنها bir zaman olan öğlen saatini seçmiştir. Durumu Hz. Ebu Bekir'e

⁵⁴ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe, *el-İmâme ve's-siyâse* (Beyrut: Dârü'l-Edvâ, 1990), 21.

⁵⁵ Mehmed Saîd Hatiboğlu, *Siyasi-İctimai Hadiselerle Hadis Münasebetleri* (Ankara: Otto Yay., 2016), 61-62.

⁵⁶ "Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz (biliyorsunuz ki) inkar edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o, arkadaşına, 'Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemişti, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise yücedir. Allah, mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibidir." Bk. et-Tevbe 9/40.

⁵⁷ Ebû Abdurrahman b. Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *Fezâilü's-sahâbe* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1405), 5; İbn Kuteybe, *el-İmâme ve's-siyâse*, 23, 28-29.

⁵⁸ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe, *Kitabü'l-Meğazi*, çev. Ramazan Ünal - Ahmet Şen (Ankara: Ankara Okulu Yay., 2019), 50-51.

bildirdikten sonra yol hazırlığına başlamış ve akşam olunca da Hz. Ebu Bekir'in evinin arkasında bulunan küçük kapıdan çıkarak Sevr Mağarası'na gitmiştir.

Hz. Ali, suikast gecesi Hz. Muhammed'in evinde yatmıştır. Ancak onun yatağında yatmasını müşriklerin suikast için ona hücum etmelerine bağlamanın doğru bir çıkarım olmadığı kanaatindeyiz. Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in evinde yatması kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine teslim etmesi içindir. Ayrıca Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in evinde kalmaya başlamasından sonra oradan ayrıldığına dair net bir bilgiye ulaşamamıştır. Dolayısıyla Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in evinde ikamet etmeye devam ediyor olması da ihtimal dâhilindedir. Hz. Ali de Hz. Muhammed'in diğer fertleri gibi ikamet ettiği evde gecelemiştir. Gayet doğal bir olay, daha sonraki dönemlerde hâdise yorumlanırken Hz. Ali'nin farklı bir yerde ikamet ettiği ve sırf müşrikleri yanıltmak için Hz. Peygamber'in yatağında yattığı şeklinde yorumlanmış olmalıdır. Aksi durumda bütün ashabının salimen gitmesine özen gösteren Hz. Muhammed'in Hz. Ali'yi bu şekilde riske atması makul değildir.

Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında yatması ve ona ait bürdesine sarılması vasîlik alameti olarak dillendirilmiştir. Buradan hareketle hilafetin Hz. Ali'nin hakkı olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Dört halife döneminde hilafete geçmede fazilet, İslam dinine girişteki öncelik ve din uğruna yapılan fedakârlıklar göz önünde bulundurulmuştur. Hz. Ali'nin fazileti ve Müslümanlar nazarındaki konumu bellidir. Ancak daha sonra hilafetin siyasal bir zemine çekilmesi, beraberinde dört halife için fazilet yarışının beraberinde getirmiştir. Kaynaklarda geçen bu türden rivayetlerin olayı yorumlama biçimi olduğu kanaatindeyiz.

Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağında yatmasına dair rivayetlere Cebrail'in dâhil edilmesi ise söz konusu görevin Allah'ın muradı olduğu imasını barındırmaktadır. Bunun da Hz. Ali'nin vasîliğini, dolayısıyla ilk halife olması gerektiğini vahye dayandırma çabası taşıdığı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Abdürrezzâk es-San'ânî, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâf'i. *el-Musannef*. thk. Habîburrahman el-A'zamî. Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, 1403.
- Aksu, Güngör. "Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'e Vekâleti". *İslam Tarihi Araştırmaları Dergisi* 3 (Bahar 2018), 23-49.
- Akyüz, İlyas. "Siyasal Meşruiyet Açısından Hz. Ebû Bekir'in İktidarı". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/61 (2018), 209-220.
- Apak, Adem. *Siyer-i Nebî*. İstanbul: Ensar Yay., 2018.
- Arslan, İhsan. "Hicret Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/65 (Ağustos 2019), 1301-1314.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi u's-şâhîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- Demirkol, Yaşar. *İslam Öncesi Mekke*. Ankara: Ankara Okulu Yay., 2016.
- Derveze, İzzet. *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*. çev. Mehmet Yolcu. İstanbul: Düşün Yay., 3. Baskı, 2012.
- Ezrakî, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Abdullah b. Ahmed. *Ahbâru Mekke*. thk. Rüşdî Salih Müslîh. Beyrut: Dârü'l-Endülüs, t.y.
- Güzel, Ahmet. *Hz. Ali*. İstanbul: Beyan Yay., 2019.
- Hargûşî, Ebû Saîd Abdulmelik b. Muhammed b. İbrahim. *Şerefü'l-Mustafa*. Mekke: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1424.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yay., 2012.
- Hatiboğlu, Mehmed Saîd. *Siyasî-İctimaî Hadiselerle Hadis Münasebetleri*. Ankara: Otto Yay., 2. Basım, 2016.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe. *Kitabü'l-Meğazî*. çev. Ramazan Ünal - Ahmet Şen. Ankara: Ankara Okulu, 2019.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Bustî. *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbârü'l-hulefâ*. Beyrut: Kütübü's-Sekafiyye, 3. Baskı, 1417.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyüb el-Himyeri. *Sîretü İbn Hişâm*. thk. Mustafa Saka vd. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbâ'ati Mustafa el-Babî, 1995.
- İbn İshâk, Muhammed b. Yesâr. *Sîretü İbn İshâk*. thk. Süheyli Zekkâr. Beyrut: Dârü'l-Fikriyye, 1978.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe. *el-İmâme ve's-siyâse*. Beyrut, Dârü'l-Edvâ, 1990.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir 'Ata. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.

Nesâî, Ebû Abdurrahman b. Ahmed b. Şuayb. *Fezâilü's-sahâbe*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1405.

Nu'mânî, Mevlânâ Şiblî. *Son Peygamber Hz. Muhammed*. çev. Yusuf Karaca. İstanbul: İz Yay., 2005.

Semerkandî, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed. *Bahru'l-'ulum*. b.y.: y.y., t.y.

Severcan, Şefaettin. *Hz. Muhammed İslam Daveti Mekke*. Ankara: Fecr Yay., 2019.

Suheyli, Ebu'l-Kasım Abdurrahman b. Abdullah. *er-Ravdu'l-unuf fi şerhi es-sîreti'n-nebeviyye li-İbn Hişâm*. thk. Ömer Abdusselâm es-Sellâmî. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 2000.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr. *Târîhü't-Taberî*. thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim. Mısır: Dâru'l-Meârif, t.y.

Vâkîdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer. *Meğazi*. thk. Marsend Jons. Beyrut: Dâru'l-'Alemlî, 3. Baskı, 1989.